ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 107, Ağustos 2020, s. 525-544

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.44618>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

29.06.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29.08.2020

Eshraq Abdulaziz MOHAMMED AHMED AL-OLOFI

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Ekonomisi ve Finansı
Bölümü
eshraq.abdulaziz@gmail.com

Tawfik Abdo Taher ANAAM AL-SHARABİ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İşletme Bölümü
alsherabitawfik@gmail.com

525

YEMEN'DEKİ VAKIFLARIN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

Öz

Vakıflar, ekonomide meydana gelen krizlerin çözümüne, ekonomik dengeye, büyümeye ve kalkınmaya katkı sunar. Dolayısıyla meselenin temel sorunu, Vakıfların nasıl kullanılacağı ve ekonomik istikrarın sağlanması için İslami finans sisteminin aracına nasıl güvenileceğidir. Ayrıca bu sistemdeki zorunlu araçlardan sonra ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için tamamlayıcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak İslam toplumlarının gerekli kalkınma düzeyine ulaşamaması sebebiyle mevcut çağın gereklilikleri doğrultusunda destekleme ve geliştirme çalışmalarına, rolün canlandırılmasına ve modern formüllerin getirilmesine yönelik olarak vakıfların yeniden canlandırılmaya ihtiyacı vardır. Yemen ekonomisinin istikrarına katkıda bulunan fon kaynaklarına ve kalkınma kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Vakıflar, Yemen'de toplumun sorunlarını hafifletmeye ve hedeflere ulaşmada önemli bir yere sahiptir. Ülkenin ekonomik güvenliğini artırmak için para vakfı yatırımı olması gerekmektedir. Yemen gibi bir ülke için farklı dönemlerde sahip olduğu vakıf deneyimi, sosyal dayanışmaya yardımcı olan bir tecrübe oluşturdu. Bu çalışmada 2000-2014 yılları arasında

The Journal of Academic Social Science Yıl:8, Sayı: 107, Ağustos 2020, s. 525-544

Yemen'deki ekonomik kalkınmaya, vakfın katkısı ele alınıp ekonomik güvencilikte Yemen'deki vakıfların oynadığı rolü ve bunların ülkedeki kalkınmaya katkısı incelenecektir. Bu dönemde vakıf kurumu en önemlisi İslam vakıfları kanununda yapılan değişiklik olmak üzere önemli yasal ve kurumsal gelişmelere sahne olmuştur. 2015 yılı ve sonraki dönemde savaşın sebep olduğu veri kısıtı nedeniyle bu tarihler çalışmada incelenememiştir.

Anahtar kelimeler: Hayırsever Sektörü, Vakıf, Vakıf Gelirleri, Vakıf Giderleri, Vakıf Yatırımları, Ekonomik Büyüme, Yemen'de Vakıflar.

THE EFFECTS OF FOUNDATIONS IN YEMEN ON ECONOMIC GROWTH

Abstract

Foundations contribute to economic balance, growth, and development to the solution of crises in the economy. Therefore, the main problem of the issue is how to use the Foundations and how to trust this tool of the Islamic financial system to ensure economic stability. It is also used as a complementary tool to achieve its economic and social goals after the mandatory tools in the system. However, there is a need for the foundation institution to be revived in order to support the Islamic societies to reach the required level of development, to support and develop in line with the requirements of the current era and to revive the role and to bring modern formulas. There is a need for funding resources and development resources that contribute to the stability of the Yemeni economy. Foundations have an important place in achieving these goals to alleviate the problems of society in Yemen. To increase the economic security of the country, there must be money foundation investment. The foundation experience it had in different periods for a country like Yemen created an experience that helps social solidarity. In this study, the contribution of the foundation to the economic development in Yemen between 2000 and 2014, the role played by the foundations in Yemen and their contribution to the development in the country will be examined. In this period, the foundation institution witnessed important legal and institutional developments, most notably the amendment to the Islamic foundations law. Due to the data constraint caused by the war in 2015 and the following period, these dates could not be examined in the study.

Keywords: Charitable Sector, Foundation, Foundation Revenues, Foundation Expenses, Foundation Investments, Economic Growth, Foundations in Yemen.

Giriş

İslam medeniyetinin ilerlemesine katkı sağlayan en önemli araçlardan biri gönüllü hayır işleridir. Sadakanın kapsamlı sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak için toplumun içinde yaşadığı insan yaşamının gelişimi ve modernliği ile büyük bir büyüme ve çeşitliliğe zemin olduğu ileri sürülmektedir. Ancak sürdürülebilir kalkınma, ekonomik, sosyal

ve çevresel boyutların günümüzde ve gelecek nesiller için bireylerin yaşam standardını arttırmak amacıyla entegre edildiği kapsamlı bir kalkınma modelidir. Munther Qahf “Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında toplumun hedeflere ulaşmak için üç sektör arasındaki çalışmanın etkileşimi ve tamamlanması gerekmektedir. Bu sektörler; hükümet sektörü, özel sektör ve üçüncü sektör ya da hayırsever (gönüllü) sektörü” olduğunu bildirmiştir (Qahf, 2011, s.6).

Vakıflar da en önemli hayırsever sektörü kuruluşlarından biridir. Kurumsal yeniliklerden biri de İslam toplumunun İslam'ın başlangıcından beri bildiği vakıf sistemiydi. Vakıf kelmesi Kur'an-ı Kerim'de geçmemiştir. Ancak sadaka, ihasa ve hayır anlamaya gelmektedir (KESKİN, 1996, s.181). Yüce Kur'an'da Aal-i-Imran suresi 92 ayette:

(لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) (آل عمران، 92).

Yani Türkçe olarak “Sevdiğiniz şeylerden infak edinceye kadar asla iyiliğe eremezsiniz. Her ne infak ederseniz, şüphesiz Allah onu bilir.” anlamına gelmektedir.

İslam, sosyal dayanışma sistemini Allah'a yaklaşmak ve yarıştan zevk almak isteyen herkes için temel bir ilke ve yol haline getirmiştir. Bu nedenle vakıf, genel olarak eğitim, sağlık, hayır ve ekonomik alanlarda seçkin bir role ve aktif katkılara sahipti. Vakıflar, çeşitli dönemlerde kayda değer bir büyüme ve çeşitliliğe tanık olmuştur. Vakıflar ibadet yerlerinin bakımı gibi geleneksel amaçlarla sınırlı değildir. İhtiyaç sahiplerinin temel ihtiyaçlarını ve insanların yaşam gerekliliklerini karşılamının gerektirdiği yeni gelişimsel amaçları da içermektedir. Vakıflar, geniş alanları, hayır faaliyetlerinin tüm yönlerini kapsamı, yaşamın çoğu alanında ve insanların ihtiyaçlarını gidermeye uygunluğu ile ayırt edilir. Vakıflar; ekonomik, sosyal ve kültürel olarak İslam toplumlarını geliştirmede etkili bir rol oynar. Bu nedenle, insanlar tarafından gerçekleştirilen kalkınma ve devlet müdahalesi olmayan insanlar için kalkınma araçlarından biri olan bu vakıf, Türkiye, Kuveyt, Yemen ve Müslüman ülkeler gibi İslam toplumlarında ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda hayati bir rol oynamıştır.

Aynı zamanda İslami vakıfların mal ve hizmet sunumuna, insan kaynaklarının geliştirilmesine, yoksulluk ve işsizlik sorununa devletin doğrudan müdahalesi olmadan hafifletilmesine katkıda bulunma rolünü harekete geçirmeye acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu üretim faktörlerinde niceliksel ve niteliksel bir artış elde etmek için verimliliklerini artırmak amacıyla yeteneklerinin geliştirilmesi yoluyla insan kaynaklarının gelişimine doğrudan yansımaktadır. Bu alanlarda harcanması gereken fonları tahsis etme ve bunları başka alanlara yönlendirme konusunda devletin yükünü azaltmaya çalışmaktadır.

Bu çalışmada Yemen'deki vakıfların gerçekliğine ve 2000-2014 döneminde ekonomik büyüme sürecinde vakfın rolünün bilinmesine ışık tutmaktayız. Yemen'in şu an da hayırsever ve özel sektörleri harekete geçirmesi gerekmektedir. Oysa 2015 yılından bu yana Yemen'de yapılan savaş ve Yemen hükümetinin 2'ye bölünmesi, devletin ekonomik istikrar sürecindeki ve yemenliler için iyi yaşam koşulları sağlamadaki rolünü kaybettirdi.

Ekonomik kaynakların rolü Yemen'deki vakıf kaynakları ve vakıf kullanımlarının bir analizini kullanarak değerlendirilmesi ve de çalışma dönemi boyunca vakıf gelirlerinin Yemen ekonomik büyümesi üzerindeki etkisini bilmek için ekonometrik bir çalışma yapılması

hadisesi bu çalışmada genellikle vakıf sektörünün karşılaştığı engelleri bilmeye yöneliktir. Aynı zamanda vakıf geliri ve giderlerinin tanımlayıcı ve analitik yöntemini kullanmaktayız. Ayrıca ekonometrik vakfın gelirlerinin Yemen ekonomik büyümesi üzerindeki etkisini bilmektir.

Çalışma, birinci bölüm olan giriş bölümünde hem literatür taraması ve yatırım ile vakıf ilişkileriyle bu girişin ardından toplam dört bölüm halinde ortaya konulmuştur. İkinci bölümde Yemen'deki vakfın gerçekliği kısmında; Vakıf gelir analizi, Vakıf fon kullanım analizi, Vakıf harcamalarının yapısı ve Vakıfların sermaye kullanımları açısından yapılan uygulamalı çalışmalar ile özetleme yapılmıştır. Üçüncü bölümde vakıf gelirlerinin ekonomik büyümedeki rolü üzerine ekonometrik çalışma ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde ise sonuç ve öneriler değerlendirilmektedir.

1. Literatür Taraması

Yemen'de aşağıda gözden geçirdiğimiz vakıflarla ilgili çok az sayıda çalışma vardır. Yapılmış olan literatür taramasında hangi yöntemlerle hangi sonuçlara ulaşıldığına dair bilgiler özetlenecektir.

Daha önceki çalışmaların hemen hemen hepsinde vakıfların ilgisi, vakıfların nasıl kurulduğu ve hangi kaynakların kullanıldığı gözetilmiştir. Bununla birlikte daha fazla ve bir o kadar da açıkça vakıfların çalışmasını ve vakıfların bir devletin ekonomisine nasıl etkisi ve katkısı olmaktadır. Çalışmalar daha fazla vakıfların bulunduğu ülkede o ülkeye katkı verilmesine gösterdiğini belli olmamıştır. Aynı zamanda birkaç çalışmaların inceleyip değerlendirme yaptım.

İlk olarak bu çalışmanın İslam döneminde Yemen'de hayırsever vakıflar ve beşerî kalkınmadaki rolleri (1998) gibi bir mesaisi vardır. Bu çalışma Yemen'deki vakıflar tarihiyle ilgili altıncı yüzyılın ortalarından dokuzuncu yüzyıla kadar olan vakıfların tarihsel yönünü incelemiştir. Yemen toplumu için yaşamın birçok yönünü geliştirmede önemli bir rol oynadığı sonucuna varmıştır. Yemen'deki vakıflar da özellikle o dönemde eğitim alanında insani gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunarak çeşitlilik göstermiştir. Aynı zamanda Vakfın Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Üzerindeki Etkisi: Vakfın Yemen'deki Uygulamalı (1997) bir çalışmasıdır. Bu çalışmada Yemen'deki vakıf türleri ve sosyal etkileri incelenmiştir. Ancak vakıfların idari gelişimi ve elde edilenler de tartışıldı. En belirgin sonucu vakıfların ekonomik ve sosyal kalkınma sürecine katkıda bulunmasıdır. El-Afandi, Muhammed Ahmed (2001) Yemen'deki Vakıfların ilgili ekonomik rolüyle birlikte sosyal rolü gözden geçirilen ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü'ne (Sana'a) sunulan bir çalışma vardır. Bu çalışmanın amacı vakıfların mevcut durumunu analiz etmektir. 1990-2000 yılları arasında kaynak yöntemini ve vakıf kullanımını kullanarak sosyal ve ekonomik vakıfların rolünün değerlendirilmesidir. Çalışma, vakıf gelirlerinde görece bir iyileşme olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla birçok dengesizlikten muzdarip olmamakla beraber en önemlisi kamu mallarının vakıf fonlarıyla karıştırılmasıdır. Bu çalışma ile takip eden dönemi tamamlamaya çalışmaktayız.

1.1. Yatırım ile Vakıf İlişkileri

Vakıflar, aslında kişinin ahireti için ürünlerinin ve parasının kalmasını istediği bir yatırımdır. Vakıf, parayı tüketimden fayda yaratan ve gelecekte tüketilebilecek sonuçlar üreten, üretken sermaye varlıklarına yatırım yapmaya transfer eden bir araçtır. Bu nedenle vakıf, tasarruf ve yatırımı birleştiren bir resimden başka bir şey değildir. Dahilah ve diğerlerinin de dediği gibi “Toplam yatırım hacmini artırarak toplumun zenginliğini ve verimliliğini arttırabiliriz.” Bu vakıf fonlarının yatırılmasının getirdiği faydalar nedeniyle refah artar ve aynı zamanda hem ekonomik hem de sosyal büyüme gelişir” (Dahilah ve diğerleri, 2018, s.7).

Vakıf yatırımının amacı vakıfta en büyük getiriyi elde etmek veya elindeki meta'dan en yüksek kârı elde etmektir. Aynı zamanda Ezz El-Din ve diğerlerinin anlattıkları gibi “Bunu güvence altına alan meşru yöntemleri arayarak ve kurumlara harcayarak vakıf mimarisi ve bakımı için bir kısmını kullanmaktır. Ancak Askıya alınan paranın yararlı bir yatırım olmasıdır. Çünkü vakfın faydaları askıya alınmayabilir. Ancak yatırım faydaları ve çaba ile elde edilebilmektedir” (Ezz El-Din, 2014, s.170-171).

Vakıf fonlarına yatırım yapmak sadece mevcut kaynakları korumakla kalmaz. Aksine ona finansal varlıklar eklemek gerekir. Fon geliştirmek ve ekonomik büyüme yaratan proje ve endüstriler oluşturmak için çalışır. Vakıf projelerinin insan gücü tarafından kurulması gerekmektedir. İşsizlikle mücadele kampanyalarında devlet için bir kaldıraç oluşturan şeyi başarmakta ve Al-Salahat dediği gibi “Vakıflar, insan gücünü kullanarak toplumun finansmanına katkıda bulunabilir, aynı şekilde insan gücü ile bilimsel ve eğitim becerileri kazanılabilir. Böylece yatırım ve vakıf arasındaki ilişki açıktır. Bu da “Vakfın devam edebilmesi ve faydalarını arttırabilmesi için yatırım yapılmalıdır.” tezini ifade etmektedir (Al-Salahat, 2010, s.14).

Aynı zamanda vakıflardaki fon kaynaklarından biri de dış finansmandır. Bu proje kredi, hediye ve katılım bankalarında temsil edilen diğer kuruluşlardan veya projelerden elde edebilecek bir finansmandır. Çünkü vakıflar diğer tüm projeler gibi, yetersiz finansman durumunda ihtiyaç duyduğu finansmanı sağlamak için dış finansman yöntemlerine başvurabilmektedir. Çünkü kendi kendini finanse eden kaynakları kamu veya özel projelerin kendi kaynaklarından elde ettiği para anlamına gelir ve başkalarının hak ve yükümlülükleri ile ilgili olmadığı için en önemli finansman kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Vakıf yönetimi bu finansmanı mülklerinin ve yatırımlarının hâsılatından elde etmektedir. Ayrıca yatırım ve vakıf arasında yakın bir ilişki vardır. Vakfın faydalarını arttırmak ve devam ettirmek için yatırım yapmak gerekir. Yatırım yapmak ve geliştirmek için bir atmosfer olmadığı sürece vakıf kurmak düşünülemez. Vakfın kaynağını tüketimden korumak ve en büyük donanımına ulaşmak veya mümkün olan en yüksek karı en uygun vakıftan elde etmek için yatırım geliştirmesi gerekmektedir.

1.2. Vakfın Ekonomik Büyümedeki Rolü

Vakfın rolü ekonomik açıdan aşağıdaki yönlerle temsil edilmektedir: Vakıf, devletin genel bütçesine katkıda bulunmak için devleti proje ve faaliyetlerle desteklemektedir. Aynı

zamanda ulusu medeniyete ve kalkınmaya yükselten en önemli faktörlerden biridir (Salhi ve Amara, 2014, s.157-158).

Büyüme ve kalkınma kavramlarının hem teoride hem de uygulamada farklı yeri ve anlamları bulunmaktadır. Böylece iktisadi kalkınma, iktisadi nitelikte olan yapılar yanında sosyal, siyasal nitelikteki yapılarda da gelişme yönünde bir değişme hatta yeni yapıların oluşturulmasını içeren süreçlere işaret etmektedir. Bu nedenle Etkiforum 'un anlattığına göre iktisadi kalkınmaya ulaşamayan iktisadi büyüme durumlarına “Dengesiz büyüme, ahenksiz büyüme” gibi sıfatlar verilmektedir (Etkiforum, 2008).

Ayrıca hükümet dışı sektörler, hükümetin rolü ve ülkenin ekonomik durumunu bozabilecek siyasi kargaşa olmadan ekonomik durumun iyileştirilmesine katkıda bulunabilir.

Gelişmekte olan ülkeler Yemen de dâhil bireyin ve bir bütün olarak toplumun yaşam standardını olumsuz etkileyen yoksulluk, yüksek seviyede işsizlik ve enflasyon oranlarından muzdariptir. Böylece ekonomik durumun ve gelişmişliğin bozulmasına yol açmaktadır. Hükümetin ve özel sektörün tüm gönüllü sektörlerinin yanı sıra hayırsever sektörü için de ekonomik güvenlik sağlanmalıdır. Ekonomik güvenlik “Yiyecek, içecek, giyecek ve barınma gibi temel insani ihtiyaçların karşılanması.” olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle Karh'a göre “Yoksul ve muhtaçların yaşamları ve iyi yaşam koşullarından mağdur bırakılan ihtiyaç sahipleri dâhil bir yandan asıl ihtiyaçlarını sağlamak ve diğer yandan bunları toplama yeteneği için ilk dikkat yardım ve bakımdır” (Karh, 2018, s.31).

Vakfın fonları göz önüne alındığında yoksullar, muhtaçlar, işsizler, dular ve yetimler ve diğer ihtiyaç sahiplerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bu toplum grupları için yaşam standardının iyileştirilmesine ve böylece ülkede ekonomik güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu, ekonomik verimliliklerini artırabilir. Salehi'ye göre Vakıf ayrıca çeşitli biçimlerde uzmanlaşmış ve çeşitlendirilmiş bir işgücü sağlayarak onu vakıf biçimleri ve üzerinde bulunduğu varlıklar şeklinde çeşitlendirerek beşerî sermayenin gelişmesine katkıda bulunur.

Modern devletin büyük yükleri ve bütçenin tüm kamu harcamalarını karşılayamaması nedeniyle ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasına İslami vakıf katkısı, vakıf sosyal eşitsizliklerin azaltılması, servetin yeniden dağıtılması ve işsizlik, cehalet ve yoksulluk gibi bazı sosyal sorunların ele alınması yoluyla sosyal adalete ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır. İslami vakfın, sermaye birikiminin arttırılmasına ve yatırım fonu yatırımlarının çeşitli biçimleri yoluyla gelişme hızını arttırmasına katkıda bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda vakıfların modern ekonomilerde oynadığı ekonomik ve sosyal rolü bulmaya çalışması ve bağlantının hem ekonomik hem de sosyal kalkınmaya katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu nedenle iç ya da dış ticaret olsun, ticaret hareketine uyarak ekonomik tarafını etkilediği için sosyal kalkınmaya olumlu yansıyan insan ve maddi kaynakları sağlayarak üretim sürecine katkıda bulunmaktadır.

Yukarıdakilerden açıktır ki Sumaya Jaafar'ın yazdıklarına göre “Kalkınmanın daha geniş ve daha kapsamlı bir ekonomik büyüme kavramı olduğu açıktır.” (Jaafar, 2014, s.68) Daha önce açıkladığımız gibi vakıf, toplumun çeşitli sınıfları arasında dayanışma sağlamayı amaçlamaktadır. Toplumun ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan istikrarlı ve kalıcı

finansal kaynaklar sağlayarak insan neslinin kalitesinin, gelecek nesillerin şimdiki nesillerin kaderlerine olan haklarına dikkat etme ihtiyacı ile gelişimi sürdürülebilir kalkınmanın özüdür. Bu, vakıf ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin gücünü doğrulamaktadır. Ancak bu çalışmamızda ekonomik büyümedeki vakfın rolünü öğrenmeye çalışmaktayız.

2. Yemen'deki Vakfın Gerçekliği

Birçok ekonomik proje ve hayati sosyal tesisler için ana finansman kaynaklarından biri olduğu için Vakıf, İslam medeniyetinin inşasına büyük katkıda bulunan kurumlardan biridir. Çeşitli ekonomik, tarımsal, endüstriyel ve ticari faaliyetlerde büyük miktarda kullandığı para göz önüne alındığında Vakıf, önemli ekonomik kuruluşlardan biridir ve hayır kurumu adı verilen sektörün altındadır. Vakfın İslami ve ekonomik açıdan önemi göz önüne alındığında Yemen Anayasası'nın 2. Maddesinde vakıfların kutsallığına vurgu yapılmasının yanı sıra kaynakların iyileştirilmesine, geliştirilmesine ve bunların meşru amaç ve hedeflere ulaşmasını sağlayacak şekilde görevlendirilmesinde ki rolünü vurgulamaktadır. “Tarihsel olarak, İslam'ın Sana'a Ulu Camii'ne girmesinden sonra Yemen'de ilk olarak Sana'a'da ulu camii vakıf olarak kullanılmıştır. Yemen'deki Osmanlı döneminin en ünlü vakıflarından biri, birçok cami ve okul kuran Mustafa Paşa idi” (El-Afandi; 2020, s.64).

Vakfın İslami ve ekonomik açıdan önemi göz önüne alındığında Yemen Anayasasının 2. Maddesi vakıfların kutsallığına, kaynaklarının geliştirilmesine ve bunların meşru amaç ve hedeflerine ulaşılmasını sağlayacak şekilde yerleştirilmesinde vurgu yapılması şarttır.

Vakıf, Yemen Şariat vakıflar kanununda şöyle tanımlanmıştır: Paranın hapsedilmesi ve akrabalık meselesi olarak menfaatinin veya meyvesinin elden çıkarılmasıdır (Resmî Gazete, 1992, Madde 3). Vakıf, vakıf fonlarının ve mülklerinin yönetiminden sorumlu makamla ilgili olarak bunu Vakıflar ve Rehberlik Bakanlığı Madde 88'e tayin etmiştir. Aynı zamanda 1996 yılında (99) sayılı Yemen Cumhuriyeti Kararnamesi tarafından çıkarılan örgütsel düzenlemelerde, vakıf Bakanlığı'nın vakıf fonlarını geri almak ve yatırım yapmak için uygun fırsatları arama ve veriminden fazlasını kullanma ve artırma amaçlı çalışma planlarını uygulama yetkisi ve onaylanan yatırım planlarının uygulanmasıdır. Ancak ekonomik ve sosyal kalkınma programlarına katılım ve çok sayıda yerel işçiyi istihdam etme gibi vakıfların ekonomik rolüne ulaşmak için çeşitli alanlarda kullanabilmektedir. Örneğin; tarımsal, ticari, endüstriyel, sağlık ve diğer alanlarda.

Yemen ekonomisi, Yemen'de savaş olduğu için ve Yemen ekonomisini devlet çözümlerinin rolünden uzaklaştıracak yollar ve çözümler arayışında olan ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından biri olan yoksulluk ve yüksek enflasyon oranlarından kaynaklanan birçok ekonomik ve gelişimsel dengesizlik ve rahatsızlıktan muzdariptir.

2.1. Vakıf Gelir Analizi

Vakıf gelirlerinin gelişimi hem mevcut hem de sermaye kaynakları toplanarak analiz edilecektir. Mevcut vakfın kaynakları şunları içerir: Vakıf arazilerinin ve durdurmaya alınmış binaların kiralardan elde edilen gelirler ile tarım, balık, maden kaynakları, su, çeşitlendirilmiş ve devredilebilecek gelirlerden (yerel sübvansiyonlar ve vakıflar) elde edilen

gelirler. Sermaye kaynaklarına gelince sermaye gelirlerini (katkılar, rezervlerden kendi kendini finanse etme ve devir fazlası) ve bakiyede değişen sermaye transferi gelirlerini (borç ve alınacak şeyler) içerirler.

Tablo 1: Vakıf Gelirlerinin Gelişimi

Yıllar	Bir Milyon riyal	Büyüme(%)
2000	574	
2001	540	16.5
2002	1762	6.0
2003	1155	14.1
2004	1361	15.5
2005	1758	29.2
2006	1879	7.2
2007	2260	20.3
2008	2140	-5.3
2009	2027	-5.3
2010	4241	109.2
2011	8605	102.9
2012	11671	35.6
2013	7705	-34
2014	8555	11.0
Ortalama	3749	21.5

Kaynak: Maliye Bakanlığı, devlet kesin hesapları

Tablo 1'e baktığımız zaman 2000-2009 dönemindeki vakıf gelirlerinin düşük olduğunu görmekteyiz. Ortalama %10,9 oranında büyümüştür. 2010-2012 döneminde ise gelir bakımından en yüksek artışa tanık olmuş ve ortalama büyüme oranı yaklaşık %82,6 olmuştur. Ancak 2000-2009 döneminde ortalama 71,7 bir artışa ulaşmıştır. En yüksek yüzde artışı ortalama %109 ile 2010 yılında gerçekleşmiştir. Yemen'de meydana gelen siyasi çalkantılar sonucunda ve savaş olduğu için vakıf gelirleri 2013 yılında yine %33,99 olumsuz olarak en düşük azalan gelir seviyesine ulaşmıştı. Toplamında vakıf gelirleri 2000 yılında 837 milyon riyalden mutlak sayılarla 2012'de 11692 milyon riyal yükseldi. 2000-2012 döneminde 10835 milyon riyal artış görülmüştür. Aynı zamanda 2000-2014 dönemi toplam kümülatif vakıf geliri 56230 milyon riyal ulaşmıştır. Ancak bu yıllar (On beş yıl) boyunca ortalama 3749 milyon riyal ulaşmıştır.

Yukarıda bahsedilen kurumsal organizasyonla ve yasal reformların bir paketinin uygulanması sonucunda 2010-2012 döneminde vakıf gelirlerindeki artış dikkat çekicidir. Envanter ya da stok verilerinin bilgisayara girilmesi bir kamu ağı, bir bilgi merkezi ve vakıf arazilerinin ve sayılan mülklerden bir veri tabanının oluşturulması ve vakıf belgelerinin ve taslakların otomatik olarak fotokopisinin alınması gerekmektedir.

Genel olarak, son yıllarda meydana gelen artışa rağmen değer olarak vakıf geliri düşük kalmaktadır. Bu seviye Yemen Cumhuriyeti'ndeki vakıfların büyüklüğü ile orantılı değildir.

Vakıf araştırması, vakıf alanlarının sermayenin sekretaryasının yaklaşık %60'ı olarak tahmin edildiğini göstermektedir (Vakıf ve Başkent Sekreterliği Rehberlik Ofisi, 2008).

Bu vakıf kaynaklarının toplanması ve yatırımını yönetmek için kullanılan mekanizmaların yetersizliğini yansıtmaktadır. Vakıf davaları üzerindeki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yavaş prosedürler nedeniyle mahkemelerde ve savcılarda biriken davalar olmuştur. Örneğin, mahkemedeki bir dava 1996'dan 2008'e kadar devam edilmiş ve çözülmemiştir. Bu vakıf kaynaklarını boşa harcamaktadır. Etkili kişiler vakıf fonlarını soymaya ve vakfin mülküne tekrarlanan saldırıları desteklemeye teşvik edilir. Ayrıca birçok dava yıllarca mahkemelerde kalmaktadır, bundan sonra mahkeme davada yetkin olmadıklarını kararlaştırmakta ve daha sonra diğer ihtisas mahkemelerine sevk edilmektedir. Vakıf davaları da ihtisas mahkemelerinin kurulmasını gerektirir. Bir karar durumunda bile mahkeme kararlarının uygulanmasında hoşgörüsüzlüğün yanı sıra vakıf masraflarının ödenmesinden kaçanlara yönelik yasalarda öngörülen cezaların yetersiz uygulanması söz konusudur.

Vakıf gelirlerinde artışa yol açan bir dizi faktör vardır. 2010 yılında yirmi yıllık kalkınmayı hasat eden kitapta vakıf sektörünün kalkınma sürecine ve çeşitli alanlarına en önemli katkıları vakıf yatırımları ile gözden geçirilmiştir. Aşağıdaki faaliyetlerin uygulanması yoluyla istihdam yaratılmasına ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmuştur.

Aden valiliğinde 120 konut uygulandığından gençler ve düşük gelirli gruplar için konut sorununun çözümüne katkıda bulunun. Ticari ve konut merkezleri inşa etmek için gayrimenkul yatırım projeleri oluşturmak için diğer ortaklarla bir mutabakat zaptı imzalanması. Rehberlik vakıf faaliyetleri 2011 öncesi dönemde genişlemeye ve genişlemeye şahit olmuştur. Çeşitli bölgelerde konut ve ticari kompleksler ve pazarlar inşa etmeye ve uzun vadeli kiralama yoluyla hayır ve yatırım projeleri için uygun alanlar sağlamaya odaklanmıştır. Ankete tabi tutulanlar ve tamamlanma oranı (%70) çerçevesinde tutuklanan araziler, araziler ve camilerin kapsamlı bir veri tabanının oluşturulması ve (9) valilik için ağın ilk aşamada uygulanması. Vakıflar ve Rehberlik Bakanlığı, savaş öncesi dönemde aynı amaç için kiralayarak ve canlandırarak tarım arazilerinden faydalanmak ve kaynaklarını geliştiren bir finansal getiri elde etmek için çalıştı. Bu faaliyetler aşağıdaki analizlerde görüldüğü gibi vakıf gelirinin geliştirilmesine yardımcı olmuştur (Planlama ve Uluslararası İş birliği Bakanlığı, 2010).

2.2. Vakıf Giderleri Analizi

Vakıf fonlarının yapısı (harcamalar) vadesiz kullanımlar, vadesiz faaliyet fazlası ve sermaye kullanımlarından oluşmaktadır. Aşağıda, fonların ana unsurlar için toplamda ve daha sonra bu araştırmalarda bizi ilgilendiren sermaye harcamaları için vadesiz harcamalardaki en belirgin dengesizliklere atıfta bulunarak detaylı bir şekilde evriminin bir analizi bulunmaktadır:

Tablo 2: Vakıf Fonlarının Kullanımının Geliştirilmesi

Yıllar	Bir Milyon riyal	Büyüme(%)
2000	574	
2001	540	-6.0
2002	1762	226.4
2003	1155	-34.5
2004	1361	17.8
2005	1758	29.2
2006	1879	6.9
2007	2260	20.3
2008	2140	-5.3
2009	2027	-5.3
2010	4241	109.2
2011	8605	102.9
2012	11671	35.6
2013	7705	-34
2014	8555	11.0
Ortalama	3749	33.2

Kaynak: Maliye Bakanlığı, devlet kesin hesapları

Aynı zamanda Tablo 2'ye baktığımızda vakıf harcamalarının 2000 yılında 574 milyon riyalden 2012 yılında 11671 milyon riyale yükseldiğini, bu dönemde ortalama %41,4 büyüme sağladığını daha sonra 2013 yılındaki düşüş 7705 milyon riyale döndüğü zaman ortalama dönem (2000-2014) %33,15 oldu. Kümülatif olarak toplam 56.233 milyon Yemen riyali olarak hesaplamıştır.

2009 yılında 2027 milyon riyalden 2010'da 4241 milyon riyale, daha sonra 2011'de 8605 milyon riyale yükselirken bu harcamaların 2009 yılından bu yana önemli ölçüde arttığı kaydedildi. Ancak vakıf harcamaları özellikle 2009-2012 döneminde gelirlerdeki artışa denk geldi ve bu da vakıf harcamalarının gelirlerle ilgili olduğu anlamına gelmektedir. Bundan sonra ülkedeki düşük gelir ve kargaşa sonucu azaldı.

2.3. Vakıf Harcamalarının Yapısı

Ayrıntılı analiz, 2000-2007 yıllarında ayrıntılı verilerin bulunmaması nedeniyle 2008-2014 yılları arasında yapılacaktır. Aşağıdaki tablodan 2008 yılında 1584 milyon riyalden 2014 yılında 1808 milyon riyale yükselmiş ve 2008-2014 döneminde ortalama 1681 milyon riyale ulaşılmıştır. Buna rağmen toplam vakıf harcamalarının göreceli önemi 2008'de %74'ten 2012'de %15,4'e düştü. Aynı dönemde ortalama %37'e ulaştı.

Tablo 3: 2008-2014 Döneminde (Milyon riyal) Vakıf Kullanımının Yapısı

Öğeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ortalama
1. Devam eden toplam kullanım	1584	1391	1664	1731	1797	1795	1808	1681
Toplam harcamaların %	74.0	68.6	39.2	20.1	15.4	23.3	21.1	37
2. Cari faaliyetten fazla	0	103	1101	298	4588	2890	3308	2048
Toplam harcamaların %	0.0	5.1	26.0	3.5	39.3	37.5	38.7	21
3. Toplam sermaye gideri	556	533	1476	6576	5286	3021	3438	2984
Toplam harcamaların %	26.0	26.3	34.8	76.4	45.3	39.2	40.2	41

Kaynak: Maliye Bakanlığı, devlet kesin hesapları

Aynı zamanda 3. Tabloda gördüğümüz gibi mevcut faaliyet fazlası açısından yıllık ortalama 2048 milyon riyale ulaşmıştır ve toplam vakıf harcamalarının %21,4'ünü temsil etmiştir.

Ayrıca, sermaye harcamaları 2008'de 556 milyon riyalden 2011'de 6576 milyon riyale yükselerek kayda değer bir artış yaşamıştır ve ardından düşüş daha sonra geri döndü. Sermaye harcamaları 2008-2014 döneminde yıllık ortalama 2984 milyon riyaldir. Sonuç olarak toplam vakıf harcamalarının göreceli önemi 2008'de %26'dan 2014'te %40'a yükselmiş, aynı dönemde ortalama %41,2 olmuştur. Bu dönemde vakıf harcamalarının yapısında değişiklik olup olmadığı vakıf sektöründeki yasal gelişmelerin ve birleşik muhasebe sistemi hükümlerinin vakıf ve iradenin giderlerine uygulanmasının sonucudur.

2.4. Vakıfların Sermaye Kullanımları

Yatırım kullanımları, devam eden yatırım projeleri ve sermaye transferlerini içerir.

Tablo 4: 2008-2014 dönemi için Sermaye Kullanımlarının Yapısı (Milyon riyal)

Yatırım harcamalarının yapısı	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ortalama
Yatırım projeleri	480	533	653	419	482	671	1078	616.6
Toplam yatırım kullanımının %	86.3	100	44.2	6.4	9.1	22.2	31.4	42.8
Sermaye transferleri	76	0	823	6157	4804	2350	2340	2364.3
Toplam yatırım kullanımının %	13.7	0.0	55.8	93.6	90.9	77.8	68.1	57.1
Estetik sermaye harcamaları	556	533	1476	6576	5286	3021	3438	2984

Kaynak: Maliye Bakanlığı, devlet kesin hesapları.

Yapım aşamasında olan proje harcamaları cami inşa etmek, cami tadilatları ve bazı camiler için yollar inşa etmek, kuyu kazmak, camiler için su pompaları satın almak, valiliklerde camiler için klima satın almak, camiler için hoparlörler, camiler için tuvalet malzemeleri ve tabutlar satın almak ve benzeri hayırlı işler yapılmaktadır. Bu harcamaların 4. Tabloda gösterilmiş olduğu gibi düşük kaldığı, 2008'de 480 milyon riyal iken 2009'da artarak 533 milyon riyal olmuştur. 2010'da büyük ölçüde artarak 653 milyon riyale düştükten sonra en düşük değerlere ulaşmıştır. Yani 2011'de 419 milyon riyale düştüğü kaydedildi. Aynı zamanda 2014 yılında 1078 milyon riyale yükselmeden önce olmuştur. 2008-2014 dönemi ortalama 616,6 milyon riyale ulaşırken toplam sermaye harcamalarının %42,82'si oranında gerçekleşmiştir.

Sermaye transferlerine gelince dağıtım hesaplarını temsil etmektedir. Fon ve bankalarda fazla ve nakit hesapları taşırlar. Bu bölüm için yapılan harcamalar yeni muhasebe şekillerini kullanarak 2008 yılında 76 milyon riyalden 2011 yılında 6157 milyon riyale yükselmiştir. 2014 yılında yine 2340 milyon riyale ulaşmıştır. Ortalama olarak 2008-2014 döneminde toplam sermaye harcamalarının %57,1'ini temsil eden 2364 milyon riyale ulaşmıştır.

Önceki analizlerden incelediğimiz göre yatırım harcamaları vakıf varlıklarının bakımını ve geliştirilmesini sağlayan kazanç elde etmeyi amaçlayan kârlı yatırım harcamalarına ayrılabilir. Kârlı yatırım faaliyeti esas olarak ticari ve konut binalarındadır. Aynı zamanda bu alanın vakıf gelirlerinde ilk kaynak olduğu bilinmektedir. Karlı yatırım harcamalarının diğer alanına gelince diğer tarafların yatırım projelerindeki paylar veya katkılarla yatırım harcamalarında ve devletin ekonomik planı çerçevesinde temsil edilmektedir. Ancak bu etkinlik hala çok sınırlıdır. Kâr amacı gütmeyen yatırım harcamalarına gelince bu aslında vakıflarla ilgili sosyal hizmetlere yapılan bir harcamadır.

3. Ekonometrik A

Bu çalışmada vakıf geliri ile ekonomik büyüme ilişkisi ekonometrik metot tercih edilerek analiz edilmektedir. Bu kısımda "EViews 10" istatistik programı kullanılarak ilişkiyi analiz yoluyla incelemek amaçlanmaktadır. Modelde örneklem sayısının az olmasına rağmen değişkenler arasında ilişkinin gücünü ve yönünü göstermeye çalışacağız:

3.1. Petrol Dışı GSYİH ve Vakıf Geliri Gelişimi

Aşağıdaki şekilde her bir değişkenin genel yönünü zaman içinde ayrı ayrı öğrenmeye çalışıyoruz.

Şekil 1: Petrol Dışı GSYİH ve Vakıf Geliri Gelişimi

Yukarıdaki grafiklerden ekonomik büyüme eğiliminin 2000'den 2008 yılına kadar olan dönemde yükselişte olduğu görülmektedir. Daha sonraki dönemde küresel finansal krizden etkilenmiştir. 2009 yılından sonra ise iyileşmenin yaşandığını görüyoruz. Ancak siyasi kriz sonrasında Yemen ekonomisi çökmüş ve düşüşün şiddeti 2011 yılından sonra azalmaya başlamıştır. Vakıf gelirlerinin grafik biçimine bakarak 2000 yılından 2007 yılına kadar düşük oranlarda büyüdüklerini fark ettik. Vakıflar Kanununda yapılan yasal değişikliklerden ve vakıflar için elektronik donatıdan sonra gelirleri artan oranlarda artmıştır. Ancak 2011'deki siyasi krizden ve Yemen'e yönelik iç ve dış savaştan sonra vakıf gelirleri önemli ölçüde azaldı.

Genel olarak yukarıdaki grafikler incelendiğinde vakıf geliri ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

3.2. Kapsam ve Veri Seti

Bu çalışmada yemen ekonomisinde vakıf geliri ve ekonomik büyümeyle olan ilişkisi ekonometrik olarak incelenmektedir.

Söz konusu ilişkiler için 2000-2014 dönemi yıllık verileri kullanılmıştır.

Uygulamada kullanılan değişkenler logaritmik halleri ile analize dahil edilmiştir.

Çalışmada değişkenler arasındaki ilişkileri şu şekilde modellenmiştir:

$$\text{LnGSYIH}_t = \beta_0 + \beta_1 \text{LnVG}_t + u_t$$

Tablo 5: Veri Kaynakları ve Değişkenler

Değişken	Değişkenin Tanımı	Veri Kaynağı
GSYİH	Sabit Fiyatlarla Petrol Dışı GSYİH	Yemen Merkezi İstatistik Kurumu
VG	Vakıf Gelirleri	Yemen Maliye Bakanlığı
β_0, β_1	Çalışma Değişkenlerinin Regresyon Katsayıları.	
Ut	Hata terimi	

Modelde yer alan LnGSYİH, Petrol Dışı GSYİH'nın mevsimsellikten arındırılmış ve logaritmik dönüştürülmüş halini ifade etmekte ve modelin bağımlı değişkenini göstermektedir. LnVG, Vakıf Gelirleri logaritmik olarak verdiğini göstermekte olup modelin bağımsız değişkenleridir.

3.2.1. Tanımlayıcı istatistikler ve Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayıları

Aşağıdaki tabloda model değişkenlerinin istatistiksel ölçüleri gösterilmektedir:

Tablo 6: EViews10 Programından Elde Edilen Sonuçlar

Açıklama	GSYİH	VG
Ortalama	1822226	3748.667
Median	1974789	2027.000
Maksimum	2382866	11672.00
Minimum	1128439	837.0000
Std. Hata	433338.0	3549.909
Skewness	-0.446167	1.093164
Kurtosis	1.701737	2.691943
Jarque-Bera	1.551090	3.046832
Olasılık	0.460453	0.217966
LNGSYİH	1.00	
LNVG	0.54 (0.038)	1.00

Önceki tablodan petrol dışı GSYİH ortalamasının değerinin 182226 milyon riyal olduğunu ve vakıf gelirinin ortalamasının 3748.667 milyon riyal olduğu bilinmekteydi. Yerel ürünün medya değeri 1974789 milyon riyaldir. Vakıf gelirinin arabulucusunun değeri 2027 milyon riyaldir.

GSYİH'nın en büyük değerinin 2382866 milyon riyal olduğu belirlenmiştir. En düşük değer ise 1128439 milyon riyaldir. Vakıf gelirinin en büyük değerinin 11672 milyon riyal olduğu en düşük değerinin ise 837 milyon riyal olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki tablodan vakıf gelirleri ile petrol sektörü dışındaki ekonomik büyüme arasında doğrudan bir korelasyon olduğu (0.54) Katsayı olduğu açıktır. Bu korelasyon için %5 anlamlılık düzeyinde de istatistiksel bir anlam vardır. Bu da standart modeli tahmin etmede ilişkinin yönünü gösteriyor.

Hipotez:

Sayısal hipotez: İki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur

$$H_0: \rho = 0$$

Alternatif hipotez: İki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır

$$H_1: \rho \neq 0$$

3.2.2. EKK Tahmin Sonuçları

Model, EKK yöntemi yardımıyla tahmin edilmiştir.

Tablo 7: EKK Tahmin Sonuçları

Bağımlı değişken: petrol dışı ekonomik büyüme "LnGSYIH"			
Değişkenler	Katsayılar	T-Statikti	P- değeri
C	13.15	24.4	0.000
LnVG	0.157	2.30	.0.038
Düzeltilmiş R ²	0.23		
F olasılığı	0.038		

Yukarıdaki tablodan, vakıf gelir katsayısının ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ayrıca F olasılığı değeri %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Bu bağımlı değişken ekonomik büyüme ile bağımsız değişken vakıf gelirleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu doğrulamaktadır. Dolayısıyla model istatistiksel olarak anlamlıdır.

Vakıf gelir katsayısından da anlaşılacağı üzere vakıf gelirlerindeki bir birim artışın ekonomik büyümeyi %0,16 oranında arttıracakı görülmektedir.

Oysa düzeltilmiş R² değeri 0.23'tür ve bu biraz zayıftır. Ama aslında bize Yemen'deki vakıf gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki gerçek ilişkinin derecesini gösteriyor. Ortaya çıkan değerden anlaşılacağı üzere vakıf geliri petrol dışı ekonomik büyümede meydana gelen değişikliklerin %23'nü oluşturmaktadır. Petrol dışı ekonomik büyümede meydana gelen değişikliklerin %77'si diğer faktörlerle açıklanmaktadır.

SONUÇ

Yemen'deki ekonomik büyüme sürecinde vakıfların rolünü bilmek için gözden geçirildi. Bu çalışmada ortaya çıkan bulgular ışığında önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuç olarak yukarıda incelenen Yemen'deki vakıf sektörünün karşılaştığı en önemli zorluklar şöyle özetlenebilir. Önemli noktaları şöyle özetleyebiliriz.

Birincisi mali kabiliyetlerin azlığı ve İslami ilişkiler alanlarında nitelikli insan kadrolarının olmaması ve ikincisi birçok devlet kurumunun vakıf haklarını yasalar çerçevesinde ve belirtilen zamanlarda ödememesi, son olarak vakıf mülkünün kira değerinin kira ve boş zamanın %25'inden daha azına indirilmesi ve zamanında teslim edilmemesidir.

Ayrıca bu çalışmada elde edilen vakıfların ekonomik büyümeye etkisi ve ekonomik büyüme oranları ile kıyaslanmıştır. Vakıfların bir ülkenin ekonomisine ne kadar etkisi var olduğunu ve ekonomik büyümeye etkili olmasını göstermekten kıyaslanmıştır.

Sonuçlar incelendiğinde ekonomik olarak şu şekilde bölebiliriz. Ekonomik olarak vakıf gelirlerindeki görece iyileşmeye rağmen genel olarak gelirler hala etkili bir şekilde kullanılması gerekenden daha düşüktür. Bu durum birçok nedenden kaynaklanmaktadır:

- Toplama ve vakıf mallarının ihlali, kötü verim ve vakıf varlıklarının mali değerlendirmesinde zayıf koruma ve manipülasyon değerlendirilmiştir.
- Ayrıca vakıf mülklerinin ve belgelerinin eksiksiz envanterinin zayıflığı veya tamamlanmamasına yağma ve dolandırıcılığa maruz kalabilir.
- Vakıf yönetimi mekanizmasında sofistike bir vizyon bulunmaması, kamu mülkiyeti ve vakıflar arasındaki örtüşmeye ve karıştırmaya ek olarak ve bunları vakıf koşullarını ihlal eden kamuya açık alanlarda kullanmanın yeni bir vakıfta güveni zayıflattığı ya da bireyler ve kurumlar için yeni sivil vakıflar yaratmışlardır.
- Yatırım harcamaları ister konut ister ticari amaçlı olsun esas olarak gayrimenkul üzerine odaklanmıştır. Sonuç olarak mevcut yatırım portföyü sınırlıdır ve vakıf yatırımlarının kullanımında çeşitlilik yoktur.
- Moratoryumun ekonomik rolü vakıfları devletle ilişkilendirmenin bir sonucu olarak Yemen'in 2014'ten bu yana yaşadığı siyasi koşullar nedeniyle azalmıştır. Dikkat ve uyarı politikasının olmaması ya da vakıfların ekonomik rolüne ilişkin tam bir vizyonun olmaması nedeniyle vakıflar daha kötü hale getirilmiştir.

Vakıfların sosyal olarak vakıf gelirlerinin genel anlamda etkili bir şekilde kullanılması birkaç sebepten kaynaklanmaktadır:

- Vakıfların sosyal rolü hala sınırlıdır ve belirli kullanıcıları tanımak için gerçekçi bir veri tabanı yoktur. Ancak bu rol sosyal vakıfların geliri, eğitim ve sağlık geliri ile yoksullar için yardım ve sübvansiyon harcamaları yoluyla elde edilmiştir.
- Vakıflar tarafından aile konutları kiralamak amacıyla inşa edilen konutlarla ilgili olarak gerçekte doğrudan fakirleri konut altına almayı amaçlamazlar, daha ziyade fakir veya zengin olanlar tarafından elde edilen yatırım amacıyla kiralanırlar.
- Nispeten düşük vakumlu konut kirasına rağmen yoksulların konutları için sosyal bir vizyonun bulunmaması konut vakıf binalarının faydalanıcılarının genellikle fakir olmalarına yol açmıştır.
- Yeni camiler için vakıfların bulunmaması dikkat çekicidir ve daha sonra tutuklanan camilerin kaynaklarının bir kısmı vakıfları olmayan yeni camilere çekilir ve elbette bu yeni

camilerin ve mezarlıkların bakımı, restorasyonu ve inşası için yeni vakıflar tesis etmek için motivasyon ve cesaret gerektirir.

ÖNERİLER

Vakıfların ekonomik ve sosyal rolünü aktive etmek için birkaç öneri gösterilecektir.

- ❖ Ekonomik ve sosyal alanlarda vakıfların rolünün geliştirilmesi vakıf ve idare sektörüne yönelik kurumsal çalışma mekanizmasının ve vakfın ekonomik ve sosyal rolünün gelişimiyle tutarlı bir şekilde etkinleştirilmesini gerektirir.
- ❖ Vakfın sürdürülmesi, kaynaklarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir dayanışma ve kalkınmanın sağlanmasındaki rolünün artırılması gerekir.
- ❖ Bu sponsorluk, İslam'ın ruhlara aşıladığı sosyal dayanışma ruhunun pratik bir ifadesidir ve onu sosyal sisteminin en önemli dayanaklarından biri haline getirir. Ancak iki pozisyonu artırmaya çalışan yönleri teşvik etmelidir.
- ❖ Vakfın özelliklerinin korunması ve getirilerinin geliştirilmesi gereklidir.
- ❖ İşçilerin yeteneklerini, becerilerini geliştirmek ve yeni kadroları değerlendirmelidir.
- ❖ Vakıf mülklerinin envanterinin tamamlanması ve iadelerinin ekonomik kalkınmaya hizmet eden ve vakıflar için ödüllendirici getiri sağlayan projelere yatırım yapılmasıdır.
- ❖ Vakıf davalarının karara bağlanması konusunda uzmanlaşmış bir mahkeme kurulmalıdır.
- ❖ Vakıf gelirlerinin bir kısmını yoksullara hizmet eden ve onları yaşamı iyileştirme alanlarında harcayarak yoksulluğu azaltmaya yardımcı olan projelerde istihdam edilmelidir.
- ❖ Yemen ekonomisinin altyapısını yeniden inşa etmek ve savaşın toplum üzerindeki etkilerini hafifletmek için kamu yardım kuruluşları ve sivil vakıfları teşvik edecek programlar oluşturulmalıdır.
- ❖ Şeriat vakıflar kanunu'nda yapılan son değişikliklere rağmen bireyleri ve kurumları hayırsever vakıflara katkıda bulunmaya teşvik etmek için açık hükümler ve hükümet katılımını düzenleyen hükümler ve kamu fonlarının yatırım amaçlı mülklerin tutuklanmasına neden olan kamu yardım vakıflarının oluşturulmasına katkısını içermemelidir.
- ❖ Vakıf fonlarına yatırım yapmak için çeşitli projeler ve farklı yatırım alanları arama ihtiyacını karşılamak ve Yemen'de gerçekleşen savaşın ciddiyetini ve etkilerini azaltmak için vakıf kültürünü ve toplumdaki rolünü geliştirmeye olan ilgiyi yaymak önemlidir.
- ❖ Toplumun çeşitli ihtiyaçlarına yönelik finansman sorununa çözüm bulunması gereklidir.
- ❖ Vakıf fonlarına yatırım yapmak için çeşitli projeler ve farklı yatırım alanları arama ihtiyacı ve Yemen'de gerçekleşen savaşın etkilerinin azaltılmasına ve bireyler için ekonomik güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunmalıdır.

KAYNAKLAR

- Al-Salahat, S. (2010). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Desteklemede Vakıfların Rolü, Konferanslar ve Sempozyumlar Serisi, 4, Dubai Uluslararası Vakıflar Konferansı, Dubai.
- Dahilah, N., Maysa, M. ve İbrahim, A. (2018). İslami Bankaların Vakıf Bir İslami Ekonomik Tahmin Yatırımına Katkıları, Ürdün İslam Araştırmaları Dergisi, cilt 14, Ürdün.
- El-Afandi, M. (2020). İslami Vakıf Ekonomisine Giriş, Akademik Kitap Merkezi, Ürdün.
- Etkiforum, (2008). İktisadi Kalkınma ve Finansmanı, [<http://www.etkiforum.com/iktisadi-kalkinma-ve-finansmani-t13738.html?t=13738>] (17. 04. 2008).
- Ezz El-Din, S. (2014). Vakıf Yatırım Yöntemleri, Uluslararası Hicaz İslam ve Arap Araştırmaları Dergisi, Sayı 8; Cezayir.
- Karh, A. (2018). Vakıf Fonlarının Ekonomik Güvenliğin Sağlanması için Yatırım Yapılması- Cezayir Vaka Çalışması; Cezayir.
- KESKİN, Yusuf Ziya;(1996), İslamda vakıf ve toplum açısından önemi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2.
- Maliye Bakanlığı, devlet kesin hesapları, Çeşitli yayınları https://www.mof.gov.ye/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=107&Itemid=347 Yemen.
- Planlama ve Uluslararası İş birliği Bakanlığı, (2010). Yirmi Yıllık Kalkınma Kitabı, Yemen.
- Planlama ve Uluslararası İş birliği Bakanlığı, (2011-2015). Yoksulluğun azaltılması için dördüncü ekonomik ve sosyal kalkınma planının taslağı, Yemen.
- Qahf, M. (2011). Vakıf Gayrimenkul Geliştirme Finansmanı, Filistin Uluslararası İslam Vakıfları Konferansı'na sunulan bir bildiri, Lübnan.
- Salhi, S., Amara, N. (2014). İslam Vakıf ve Sürdürülebilir Kalkınmayı Sağlamadaki Rolü- Vakıfların Yönetiminde Cezayir Deneyiminin Sunumu-, Cezayir Ekonomik Kalkınma Dergisi, Sayı 01 / Aralık 2014, Cezayir.
- Savaş, F.V., (1979). Kalkınma Ekonomisi (İkinci Baskı), İ. İ. T. İ. A. Nihad Sayar Yardım Vakfı Yayınları, No:315/547, İstanbul, Türkiye.
- Vakıf ve Başkent Sekreterliği Rehberlik Ofisi (2008), Sana'a, Yemen.
- Yemen Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, 1992, Sayı (6/4), Yemen.
- Yemen Merkezi İstatistik Kurumu, Planlama Bakanlığı, çeşitli yayınlar, Yemen

EKLER